

УДК 338.432.001.76:631.11:636.5.009.12

**СИСТЕМНО-ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ
ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА**

М.О. Жуковський, асистент

Розглянуто існуючі методи управління конкурентоспроможністю підприємства, висвітлено системно-інноваційний підхід за рахунок впровадження виробництва органічної продукції та екологізації виробництва.

Конкурентоспроможність, управління конкурентоспроможністю підприємства, інновації, органічна продукція, екологізація.

У конкурентній боротьбі завжди перемагає той, хто здатний забезпечити найвищий рівень конкурентоспроможності власних товарів і послуг. В іншому разі обраний вид підприємницької діяльності приречений на невдачу. Розвиток ринкових стосунків у сучасному світі характеризується значним посиленням конкуренції, перетворенням її в гіперконкуренцію. Основними чинниками посилення конкуренції між виробниками продукції птахівництва є збільшення науково-технічного прогресу, впровадження інновацій і динамічний розвиток сучасних технологій. Саме тому, існує об'єктивна необхідність розроблення та втілення на українських підприємствах принципово нових підходів до управління конкурентоспроможністю.

Питання безпеки та якості харчових продуктів є актуальною проблемою в багатьох країнах світу. У сучасних умовах якість, зокрема, екологічна

безпеку продукції, виробленої аграрним сектором, стає одним із основних чинників його внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням конкурентоспроможності в економічно розвинених країнах, а останнім часом і в Україні, присвячено багато публікацій. Основні підходи висвітлені у працях зарубіжних і вітчизняних вчених: Г. Бірмана, Д. Брайтта, П. Друкера, М. Портер, М. Тресі, Ф. Вірсема, Р. Кантера, М. Хемела, Г. Азоєва, Р. Фатхутдінова, Н. Ліфіца, А. Градова, О. Гудзинського, М. Галелюка, Л. Балабанової, І. Піддубного, С. Клименка та інших.

На сьогодні у вітчизняній та зарубіжній літературі аспекти процесу управління конкурентоспроможністю підприємства та місце інновацій у цьому процесі є недостатньо вивченими. Нині українська продукція є конкурентоспроможною на світовому ринку лише за рахунок дешевої робочої сили та відносно низької вартості енергоресурсів, тобто переваги, яка найближчим часом може взагалі зникнути. У галузі птахівництва досягнуто практично граничних можливостей підвищення інтенсивності росту птиці й зниження питомих витрат корму. Податки на забруднення довкілля щороку зростатимуть, що впливатиме на собівартість продукції, тому потрібен пошук додаткових резервів підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва.

Мета дослідження – аналіз існуючих методів управління конкурентоспроможністю підприємства, висвітлення системно-інноваційного підходу, за рахунок впровадження виробництва органічної продукції та екологізації виробництва.

Виклад основного матеріалу. Важливим атрибутом ринкової економіки є конкуренція, що є похідною функцією ринку і виникає через зростання кількості підприємницьких одиниць, які займаються аналогічним видом діяльності [6]. Конкуренція в широкому розумінні – одна з рушійних сил розвитку економічної системи і суспільства в цілому, що в кінцевому підсумку веде до підвищення продуктивності праці, стимулює розвиток науково-технічного прогресу, значно поліпшує рівень життя населення. Як економічна категорія конкуренція – це боротьба між товаровиробниками за найвигідніші умови виробництва та збуту товарів і послуг, за привласнення найбільших прибутків.

Можливість виживання підприємницької структури в умовах постійної конкурентної боротьби залежить від рівня його конкурентоспроможності.

Категорія „конкурентоспроможність” має різні тлумачення в економічній літературі. Для її характеристики використовується поняття порівняльних витрат (Д. Рікардо), порівняльних переваг (Є. Хекшер), порівняння конкурентних переваг, чинників управління та ефективності використання ресурсів (М. Портер), конкурентного статусу фірми (І. Ансофф). Але, незважаючи на різні підходи до визначення суті поняття, всі дослідники відзначають порівняльний і часовий (динамічний) характер цього показника [1, 8, 9, 12].

Конкурентоспроможність є багатогранною економічною категорією, яка властива різним елементам економічної системи: країні, галузі, під-

приємству, продукції. Конкурентоспроможність кожного з цих елементів тісно пов'язана з конкурентоспроможністю інших економічних елементів.

Конкурентоспроможність є одним із суттєвих показників стану підприємства як господарської (виробничої) системи, який визначає перспективу його подальшого розвитку, можливість досягнення стратегічних цілей та завдань. Підтримання чи підвищення конкурентоспроможності може розглядатись і як одна з функціональних стратегічних цілей (завдань) підприємства.

На думку М. Галелюка, управління конкурентоспроможністю підприємства (КСП) – це конкретна функція менеджменту, що реалізується через здійснення загальних функцій задля підтримання та підвищення КСП підприємства та його товарів, що є складовими єдиної системи [3]. Л. Балабанова в управлінні КСП вбачає сукупність управлінських дій, спрямованих на дослідження діяльності активних і потенційних конкурентів, їх сильних і слабких сторін, а також розробку конкурентних стратегій, що забезпечують формування і підтримку довгострокових конкурентних переваг [2]. І. Піддубний управління КСП визначає як напрям менеджменту, спрямований на формування, розвиток і реалізацію конкурентних переваг і забезпечення життєдіяльності цього суб'єкта економічної діяльності [7]. На думку С. Клименка, управління конкурентоспроможністю підприємства – це певний аспект менеджменту підприємства, спрямованого на формування, розвиток і реалізацію конкурентних переваг та забезпечення життєздатності підприємства як суб'єкта економічної конкуренції [4].

Проаналізувавши наявні визначення поняття «управління конкурентоспроможністю підприємства, можна зробити висновок, що цей процес являє собою підфункцію менеджменту, що має цілеспрямовану дію на поточний і майбутній рівень КСП, порівняно з іншими підприємствами галузі.

Сучасна концепція управління конкурентоспроможністю підприємства ґрунтується на використанні базових положень науки управління, відповідно до яких основними елементами системи управління є мета, об'єкт і суб'єкт, методологія та принципи, процес і функції управління.

Методологічною основою управління конкурентоспроможністю підприємства є концептуальні положення сучасної економічної та управлінської теорії, зокрема, ключові положення теорії ринку, теорії конкуренції та конкурентних переваг, концепції стратегічного управління, сучасної управлінської парадигми, а також базові принципи та прикладні інструменти, напрацьовані в межах сучасних управлінських підходів (див. таблицю).

Наукові підходи до управління конкурентоспроможністю підприємства

Науковий підхід	Характеристика наукового підходу
Класичні підходи	
Системний	Методологія дослідження об'єктів здійснюється через призму систем. Система за даним підходом складається з двох складових: 1) первинно-зовнішнє середовище (вхід і вихід системи, зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотній зв'язок; 2) вторинно-внутрішня структура (сукупність взаємозалежних компонентів, які забезпечують вплив

	суб'єкта управління на об'єкт, переробку входу у вихід та досягнення цілей системи).
Ситуаційний	Спирається на альтернативність досягнення однієї і тієї самої цілі під час прийняття або реалізації управлінського рішення, обліку невизначених обставин. Даний підхід концентрується на тому, що використання тих чи інших параметрів і методів управління визначається конкретною ситуацією в конкретному місці і в конкретний час.
Процесний	Підхід розглядає загальні функції управління, як взаємозалежні. Процес управління є ланцюгом безперервних дій зі стратегічного маркетингу, планування, організації процесів, обліку та контролю, мотивації та регулювання.
Специфічні підходи	
Інноваційний	Орієнтація розвитку підприємства на активізацію інноваційної діяльності. Впровадження досягнень НТП в основні, виробничі та управлінські процеси.
Екологічний	Запровадження принципів ресурсозбереження та енергозбереження. Охорона навколишнього середовища, впровадження технологій, що не шкодять довкіллю.
Сервісний	Контроль за перевезенням, зберіганням та реалізацією продукції згідно зі стандартами IFOAM. Швидке реагування на потреби ринку, запити споживачів шляхом зміни асортименту продукції, строків поставки, формату фасовки, тощо.
Маркетинговий	Орієнтація управлінської системи винятково на споживача
Логічний	Основним засобом є принципи діалектної та формальної логіки. Методологічні принципи діалектичної логіки: принцип об'єктивності розгляду об'єкта; принцип багатобічного розгляду об'єкта; принцип історизму. Методологічні принципи формальної логіки: принцип тотожності; принцип не-суперечності; принцип виключеного третього; принцип достатнього обґрунтування.
Глобальний	Забезпечення конкурентоспроможності великих об'єктів повинна бути глобальною системою, а не на рівні місцезнаходження об'єкта, що аналізується.
Інтеграційний	Передбачає посилення співпраці суб'єктів управління, їх об'єднання, поглиблення взаємозв'язку та взаємодії між компонентами системи управління.
Функціональний	Потреба розглядається як сукупність функцій, які треба виконати для задоволення потреби. Ланцюг розвитку об'єкта: потреби-функції-показники майбутнього об'єкта-зміни структури системи. Головним інструментом, який використовується, є функціонально-вартісний аналіз.
Структурний	Визначення значущості, пріоритетів серед факторів, методів, принципів та інших інструментів у їх сукупності з метою встановлення раціональності співвідношення та підвищення обґрунтування розподілу ресурсів на основі ранжування.

Адаптовано і доповнено на основі матеріалів [10] та [11]

На нашу думку, досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємства можливе при використанні системно-інноваційного підходу до управління КСП. Системність визначає необхідність подання управління конкурентоспроможністю підприємства як системи; системний підхід дає змогу враховувати всі необхідні взаємозв'язки та взаємодії в системі управління, дає змогу під час постановки цілей всебічно зважувати чинники та спрямовувати механізми управління конкурентоспроможністю на досягнення поставлених цілей.

Динамічність проявляється у прийнятті управлінських рішень з управління КСП на основі вивчення чинників динамічних змін процесів підтримки потенційних можливостей та покращення конкурентних позицій підприємства за допомогою постійного запровадження інновацій, оновлення технологій та зменшення шкідливого впливу на довкілля.

В останнє десятиліття відзначений підвищений інтерес до якості продукції, що поставляється споживачеві. Наявність у постачальника системи якості стає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності його продукції і необхідною умовою для виходу на світовий ринок. Продукція більшості підприємств галузі птахівництва відповідає міжнародним і вітчизняним стандартам якості та безпеки.

Проте усвідомлення людством погіршення стану довкілля, інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, викликало інтерес до органічного виробництва продукції, яке гарантує її необхідний якісний рівень і безпечність харчування, а також не завдає шкоди довкіллю.

У великих містах України вже існує категорія людей (близько 35 % населення), які мають мотивацію до споживання органічних продуктів і готові платити за них вищу (на 40–50 %) ціну. Ця група споживачів створює початкову нішу для органічної продукції в Україні, а отже, для формування внутрішнього ринку такої продукції у майбутньому.

На сьогодні в Україні представлений доволі широкий асортимент сертифікованих органічних продуктів як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва. На ринку представлені: органічне молоко, яловичина та свинина і спостерігається певний дефіцит сертифікованої органічної продукції птахівництва, умовною заміною якої є продукція підсобних господарств населення, що реалізується на агропродовольчих ринках. Але суттєвим недоліком даної продукції є те, що вона не сертифікована, а також неможливо встановити контроль за процесом виробництва.

Тому, на нашу думку, саме крупні спеціалізовані підприємства, можуть запровадити у себе системно-інноваційну систему управління КСП. Почати виробництво органічної продукції (м'яса птиці та курячих яєць) і провести сертифікацію відповідно до міжнародних стандартів на органічну продукцію. Одним зі шляхів є використання кормів, вирощених без застосування гербіцидів, мінеральних добрив, утримання птиці в умовах наближених до природних, подовження віку досягнення бройлерами забійної маси. Певний період часу дана продукція буде унікальна на ринку і забезпечить конкурентну перевагу виробникові.

Для подальшого розвитку птахівництва важливо скористатися досвідом розвинених країн світу щодо утримання птиці й утилізації відходів галузі.

Пташиний послід є найбільш перспективною та цінною сировиною, що містить значний енергетичний та агрохімічний потенціал для виробництва органічних добрив, реалізація яких може принести виробникам доходи, що перевищують одержувані від основного виробництва. Постійно зростаючий дефіцит добрив, підвищення вимог до якості сільськогосподарської продукції (отримання екологічно чистих продуктів харчування) та до охорони навколишнього середовища, необхідність зниження енергомісткості виробництва органічних добрив та втрат поживних речовин при їх довгостроковому зберіганні робить надзвичайно актуальними завдання промислового виробництва органічних добрив [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. На нашу думку, запропонована система управління КСП заснована на системно-інноваційному підході, здатна цілком підтримувати класичну модель управління підприємством та дозволяє вчасно реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі шляхом постійного запровадження інновацій, оновлення технологій та екологізації птахівництва. Підвищення конкурентоспроможності підприємств птахівничої галузі можливе лише за умови переходу на інноваційну модель розвитку підприємств галузі, конструювання нових раціонів на основі природних складових рослинного походження, виробництва поліпшеної органічної продукції та переведення птахофабрик на повну безвідходність із реалізацією її вторинних продуктів (органічних добрив, посліду й підстилки, пташиного пуху та пір'я).

Список літератури

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с.
2. Балабанова Л. В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга : моногр. / Л. В. Балабанова, А. В. Кривенко. – Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. – 147 с.
3. Галелюк М.М. Система управління конкурентоспроможністю машинобудування підприємства / М.М. Галелюк // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 2. – С. 15–21.
4. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. / [С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась та ін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.
5. Маслич В. Біоенергетика на відходах / В. Маслич // Сучасне птахівництво. – Липень 2005. – С. 25–27.
6. Основи економічної теорії / за ред. С.В. Мочерного. – К. : Академія, 1998. – 464 с.
7. Піддубний І. О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І. О. Піддубний, А. І. Піддубна. – Х. : ІНЖЕК, 2004. – 264 с.
8. Портер М. Конкуренция / М. Портер ; пер. с англ. М. : Вильямс, 2001. – 495 с.
9. Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо // Соч. в 4 т. Т.1. – М. : Госполитиздат, 1955. – 359 с.
10. Савельева Н.А. Управление конкурентоспособностью фирмы : учебник / Н.А. Савельева. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. – 382 с.

11. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации // Р.А. Фатхутдинов. – М. : Эксмо, 2004. – 544 с.

12. Heckscher E. F. Till bellysning af järnvägarnas betydelse för sveriges ekonomiska utveckling / E. F. Heckscher. – Stockholm, 1907. – 171 p.

Рассмотрено существующие методы управления конкурентоспособностью предприятия, отражен системно-инновационный подход, за счет внедрения производства органической продукции и экологизации производства.

Конкурентоспособность, управление конкурентоспособностью предприятия, инновации, органическая продукция, экологизация.

In the article the existent methods of management are considered the competitiveness of enterprise, system-innovative approach is reflected, namely, due to introduction of production of organic goods and ecologization of production.

Competitiveness, management by the competitiveness of enterprise, innovation, organic products, ecologization.